

SPÓŁECZNO-POLITYCZNE ASPEKTY MIGRACJI UKRAIŃCÓW DO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH LAT XXI WIEKU

SOCIO-POLITICAL ASPECTS OF MIGRATION OF UKRAINIANS TO THE LUBELSKIE VOIVODESHIP ON THE EXAMPLE OF SELECTED YEARS OF THE 21ST CENTURY

Andrzej WAWRYNIUK

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie

Abstrakt. W artykule omówione zostały problemy związane z tworzeniem się granicy wschodniej Rzeczypospolitej po II wojnie światowej z uwzględnieniem podstaw prawnych po 1991 r. Główny aspekt artykułu dotyczy jednak migracji Ukraińców w latach 2016-2019. Przedstawione dane dotyczą migracji ukraińskiej do Polski – jej wielkości, ruchu granicznego, przede wszystkim przez przejścia zlokalizowane w woj. lubelskim. Zaprezentowano dane statystyczne dotyczące zezwoleń na pracę ze szczególnym uwzględnieniem regionu lubelskiego. W artykule uwzględniono dane dotyczące nadawania Ukraińcom polskiego obywatelstwa, a także liczby przestępstw i wykroczeń popełnianych z udziałem naszych wschodnich sąsiadów (z podaniem liczby osadzonych w zakładach karnych oraz w aresztach). W publikacji podano również informacje dotyczące młodzieży z Ukrainy studiującej w województwie lubelskim.

Abstract. The article discusses some problems associated with the establishment of the eastern border of the Republic of Poland after World War II, and its legal fundamentals after 1991. However, the main aspect of the article is the migration of Ukrainians in 2016-2019, that is the period in which the Ukrainian migration to Poland is discussed, showing its size and border traffic through the crossings located in the Lublin Voivodeship. Statistical data on work permit are also presented, with a particular focus on the Lublin Region. Furthermore, the article shows the number of Polish citizenships granted to Ukrainians as well as the number of offences and crimes committed by our eastern neighbours. It also shows the number of prisoners in penitentiaries and detention centres as well as the number of Ukrainian students, studying in the Lublin Region.

Słowa kluczowe: migracja, Ukraińcy, granica, Polska, województwo lubelskie

Keywords: migration, Ukrainians, border, Poland, Lublin Voivodeship

Wstęp

Granica wschodnia Rzeczypospolitej Polskiej, szczególnie na odcinku z Ukrainą, przez wiele lat była postrzegana jako linia oddzielająca dwa narody, różniące się przede wszystkim stosunkiem do przynależności tych terenów. Jeszcze do dziś szczególnie starsze pokolenie z sentymentem mówi o polskim Lwowie, a wielu Ukraińców uważa, że np. Przemyśl czy Chełm to miasta ukraińskie.

Czy powyższe stereotypy pozostały żywe do dziś? Czy ludność pogranicza jest wrogo nastawiona do siebie? Czy mieszkańcy terenów nad Bugiem mogą się czuć zagrożeni ze strony Ukraińców? Na te i inne pytania próbowano znaleźć odpowiedź w artykule.

Przy pisaniu tekstu korzystano z wielu źródeł. Były to umowy zawarte ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, a po 1991 r. z Ukrainą, dokumenty archiwalne pozyskane z Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie oraz Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce. Ważnymi źródłami były także inne akty prawne. Ponadto najbardziej istotne informacje dotyczące stanu faktycznego za lata 2016-2019 przekazane zostały przez różne instytucje centralne, wojewódzkie i powiatowe. Otrzymano je m.in. z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departamentu Cel Ministerstwa Finansów, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Biura Obywatelstw i Prawa Łaski Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Centralnego Zarządu Służby Więziennej, Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie, Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Biura Wojewody, Oddziału ds. Mediów i Komunikacji Społecznej, Rzecznika Prasowego Wojewody Lubelskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie, Komendantów Powiatowych i Miejskich Policji w Chełmie, Hrubieszowie, Tomaszowie Lubelskim i Zamościu, a także Państwowego Sanitarnego Inspektora Granicznego w Dorohusku.

Uzupełnieniem danych pozyskanych z powyższych instytucji były opracowania statystyczne zamieszczane na stronach internetowych, np. Głównego Urzędu Statystycznego itp. Należy podkreślić, że na odpowiedzi z prośbą o konkretne dane z ww. instytucji czekano maksymalnie do 30 ustawowych dni i poza jednym przypadkiem wszystkie wnioski o dane zostały pozytywnie rozpatrzone. W niewielkim zakresie korzystano z opracowań różnych autorów, z uwagi na fakt, że nie ma opracowań w takim ujęciu jak w prezentowanym artykule, a niektóre dane nie są publikowane. Prowadzone w tak szerokim zakresie badania pozwoliły na sformułowanie wniosków, które zostały zawarte w zakończeniu tekstu.

Kształtowanie się granicy wschodniej Polski na odcinku z Ukrainą po roku 1944

Granica Polski i Ukrainy po drugiej wojnie światowej była tematem sporów dyplomatów, polityków, przedstawicieli różnych nurtów życia publicznego. Pierwotne określenie jej przebiegu wzdłuż linii Curzona podważali przedstawiciele najwyższych władz Związku Radzieckiego, a także Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej (USRR), którzy domagali się utworzenia obwodu chełmskiego z centrum w Chełmie.

Pierwszy oficjalny sygnał ukraiński w sprawie zachodnich granic USRR został upubliczniony w wystąpieniu Michaiła Hreczuchy (*Wystąpienie deputowanego Mychajła S. Hreczuchy (Ukraińska SRR) ogłoszone 30 stycznia 1944 r.*), przewodniczącego Rady Najwyższej Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, na posiedzeniu X sesji Rady Najwyższej Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich I kadencji, w trakcie wspólnego posiedzenia Izby Związków i Izby Narodowości. Dyskutowano wówczas nad raportem Wiaczesława Mołotowa na temat przekształcenia Narodowego Komisariatu Obrony oraz Narkomindiel (Narodowy Komisariat do spraw Zagranicznych) z ogólnozwiązkowych w związkowo-republikańskie Narodowe Komisariaty. Sesja odbyła się 30 stycznia 1944 r. w Moskwie, w jej trakcie Mychajło Hreczucha złożył następujące oświadczenie: „Jednakże mimo to poza granicami wyznaczonymi w 1939 r. pozostały jeszcze niektóre rejony, w których zamieszkują nasi bracia-Ukraińcy pragnący połączyć się z narodem tej samej krwi. Pozwolę sobie prosić Rząd ZSRR i jego przywódcę towarzysza Stalina o pomoc naszym braciom-Ukraińcom zamieszkującym ziemie Chełmszczyzny, Hrubieszowa, Zamościa, Jarosławia i innych zachodnich rejonów w przyłączeniu się do rodziny bratnich narodów kraju Rad” (*Wystąpienie deputowanego Mychajła S. Hreczuchy (Ukraińska SRR) ogłoszone 30 stycznia 1944 r.*). Wystąpienie to spotkało się z owacyjnym przyjęciem i zostało nagrodzone burzliwymi i długo trwającymi oklaskami.

Był to pierwszy bardzo konkretny sygnał, że m.in. granica na Bugu nie była wówczas – przynajmniej dla USRR – granicą ostateczną. Co prawda Hreczucha nie podawał nawet przybliżonej granicy w związku z nowymi roszczeniami terytorialnymi, ale nie pozostawiał złudzeń, że Ukraińcy nie będą walczyć o poszerzenie swoich terytoriów. Nie podlega także dyskusji fakt, że tego rodzaju wystąpienie musiało być uzgodnione z Józefem Stalinem. Było więc nie tyle głosem przewodniczącego Rady Najwyższej Ukrainy, ile oficjalnym stanowiskiem rządu moskiewskiego. Tak więc na ponad pół roku przed przekroczeniem Bugu przez wojska sowieckie i I Armii Wojska Polskiego w Moskwie i Kijowie rozpoczęto akcję, która w efekcie miała zakończyć się włączeniem Chełmszczyzny do marionetkowej republiki ukraińskiej, a faktycznie do ZSRR.

Potwierdzeniem zaplanowanych i realizowanych działań było kolejne wystąpienie w tej sprawie ogłoszone 1 marca 1944 r. przez Nikitę Siergiejewicza Chruszczowa, przewodniczącego Rady Narodowych Komisarzy Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, na VI sesji Rady Najwyższej USRR. Część jego wystąpienia dotyczącego szeroko rozumianej Chełmszczyzny brzmiała następująco: „Naród ukraiński będzie ubiegać się o przyłączenie do ukraińskiego radzieckiego państwa rdzennych ukraińskich ziem, jakimi są Chełmszczyzna, Hrubieszów, Zamość, Tomaszów, Jarosław” (*Wystąpienie deputowanego Mychajła S. Hreczuchy (Ukraińska SRR) ogłoszone 30 stycznia 1944 r.*).

Przebieg tak zarysowanej granicy wschodniej Polski był też omawiany przez Stanisława Mikołajczyka, premiera Rządu RP na uchodźstwie, z czołowymi przedstawicielami politycznymi ZSRR: Wiaczesławem Mołotowem (Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, Specjalny Sekretariat Premiera, tzw. „Archiwum p. Zarańskiego”, sygn. PRM.Z, t. 4, k. 8, 18) i Józefem Stalinem (Specjalny sekretariat Premiera, tzw. „Archiwum p. Zarańskiego”, sygn. PRM.Z, t. 4, k. 20). Premier Mikołajczyk omawiał tę tematykę również z przedstawicielami Związku Patriotów Polskich, a konkretnie z utworzonym w Chełmie Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego, w tym z Edwardem Osóbką-Morawskim, Wandą Wasilewską, Michałem Żymierskim, Bolesławem Bierutem (Specjalny Sekretariat Premiera, tzw. „Archiwum p. Zarańskiego”, sygn. PRM.Z, t. 4, k. 75-77).

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że polskie władze emigracyjne w walce o najkorzystniejsze granice na wschodzie były w tych dążeniach osamotnione. Przykładowo, według projektu sowiecko-angielskiego granica miała być ustalona następująco: „na wschodzie linia Curzona (w wersji drugiej, tj. bez Lwowa i zagłębia naftowego)” (Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Nota dla Ministra Spraw Zagranicznych, teczka: 701/9/16, k. 48). Tak więc ostatecznie wschodnia granica Polski wytyczona została zgodnie z oczekiwaniami rządu ZSRR.

Mówiąc o kształtowaniu granicy państwowej z Ukrainą, należy też wspomnieć o wymianie terytoriów w 1951 r., kiedy to Polska przekazała ZSRR 480 km² zasobnej w węgiel części powiatów hrubieszowskiego i tomaszowskiego, otrzymując w zamian taką samą powierzchnię w Bieszczadach Wschodnich. Rok później ze strony ZSRR była kolejna próba pozyskania od 1250 do 1300 km² węglonośnych terenów z Hrubieszowem i Horodłem włącznie, która prawdopodobnie z powodu śmierci Józefa Stalina nie została zrealizowana.

Granica z Ukrainą po roku 1991

Przebieg aktualnej granicy polsko-ukraińskiej reguluje Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r. (Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r., poz. 574). W artykule 1 czytamy: „W nowych warunkach politycznych Strony zobowiązują się rozwijać stosunki w duchu przyjaźni, współpracy, wzajemnego szacunku, zrozumienia, zaufania i dobrego sąsiedztwa na podstawie prawa międzynarodowego, w tym zasad suwerennej równości, niestosowania siły lub groźby jej użycia, nienaruszalności granic, integralności terytorialnej, pokojowego załatwiania sporów, nieingerencji w sprawy wewnętrzne, samostanowienia narodów, poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności, wykonania w dobrej wierze zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego” (Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r., poz. 574).

Od 1991 r., czyli od odzyskania niepodległości przez państwo ukraińskie, do 2008 r. podpisano dwanaście traktatów, porozumień i umów międzypaństwowych dotyczących pośrednio lub bezpośrednio granicy. Były to:

- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o współpracy przy dokonywaniu kontroli osób, towarów i środków transportu przekraczających polsko-ukraińską granicę państwową, podpisana w Kijowie dnia 25 czerwca 2001 r. (Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy, sporządzona w Warszawie dnia 25 listopada 2009 r. ..., poz. 1024);
- Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych, sporządzona w Warszawie dnia 18 maja 1992 r. (Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych, sporządzona w Warszawie dnia 18 maja 1992 r., poz. 530);
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o stosunkach prawnych na polsko-ukraińskiej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, sporządzona w Kijowie dnia 12 stycznia 1993 r. (Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o stosunkach prawnych na polsko-ukraińskiej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, poz. 267);
- Porozumienie z dnia 20 listopada 2002 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o otwarciu drogowego przejścia granicznego Krościenko-Smolnica (Porozumienie z dnia 20 listopada 2002 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o otwarciu drogowego przejścia granicznego Krościenko-Smolnica, M.P. 2004, nr 43, poz. 751);
- Porozumienie z dnia 4 marca 2004 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy w sprawie określenia przejść granicznych, w których organy kontrolne Państwa jednej Umawiającej się Strony będą dokonywały kontroli na terytorium Państwa drugiej Umawiającej się Strony (Porozumienie z dnia 4 marca 2004 r. (...), Dz.U. 2005, nr 12, poz. 96);
- Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o utworzeniu drogowego przejścia granicznego Dołhobyczów-Uhrynów (Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. (...), M.P. 2006, nr 44, poz. 468);
- Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o utworzeniu drogowego przejścia granicznego Budomierz-Hruszów (Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. (...), M.P. 2006, nr 44, poz. 468);
- Porozumienie z dnia 11 stycznia 2006 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o rozszerzeniu ruchu granicznego

- w drogowym przejściu granicznym Krościenko–Smolnica (Porozumienie z dnia 11 stycznia 2006 r. (...), M.P. 2006, nr 25, poz. 277);
- Porozumienie z dnia 1 lutego 2006 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o rozszerzeniu ruchu w kolejowym przejściu granicznym Krościenko–Chyrów o międzynarodowy ruch osobowy (Porozumienie z dnia 1 lutego 2006 r. (...), M.P. 2006, nr 90, poz. 942);
 - Porozumienie z dnia 5 lutego 2008 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wprowadzeniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wspólnej kontroli granicznej w kolejowym przejściu granicznym Krościenko–Chyrów (Porozumienie z dnia 5 lutego 2008 r. (...), M.P. 2008, nr 83, poz. 735);
 - Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisana w Kijowie 28 marca 2008 r.;
 - Protokół, podpisany w Warszawie dnia 22 grudnia 2008 r., między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Kijowie dnia 28 marca 2008 r. (Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy (...), Dz.U. 2009, Nr 103, poz. 858).

Ostatnia z podpisanych umów pochodzi z 6 czerwca 2012 r. i dotyczy zniesienia opłat za wizy narodowe dla obywateli Ukrainy (<http://www.msz.gov.pl/W,Przemyśl,otwarto,Konsulat,Honorowy,Ukrainy,,depesza,PAP,06.06.2012,53291.htm>, 31.08.2012).

Oprócz tego liczba podpisanych traktatów, umów i porozumień między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą pozwala na stwierdzenie, że ich zakres prawny dotyczy wszystkich sfer życia codziennego i nie wymaga dużej aktywności politycznej oraz logistycznej - we wszelkich sprawach spornych, wątpliwych czy dyskusyjnych nie są potrzebne dodatkowe akty prawne. Można oczywiście dyskutować z tak postawioną tezą. Koncentrując się jednak na dzisiejszym stanie faktycznym i podpisanych prawie 200 różnej kategorii dokumentach międzynarodowych, należy stwierdzić, że dzięki nim kontakty między społeczeństwami Polski i Ukrainy stały się powszechne, a jedyne, co ogranicza ich liczebność, to brak dostatecznej liczby przejść granicznych oraz reżim wizowy.

Migracja Ukraińców do Polski w latach 2016-2019

Na granicy z Ukrainą mamy trzynaście przejść granicznych: w Budowierzu, Dołhobyczowie, Dorohusku (drogowe i kolejowe), Hrebennem (drogowe i kolejowe), Hrubieszowie (kolejowe), Korczowej, Krościenku (drogowe), Medyce, Przemyślu (kolejowe), Werechacie (kolejowe) oraz Zosinie.

Liczba Ukraińców przekraczających granicę przez wszystkie polsko-ukraińskie przejścia graniczne w 2019 r. wynosiła 9 664 835 osób, a w 2018 r. – 9 507 741 osób, co oznacza wzrost o 157 094 osoby w 2019 r. (*Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2019 r.* Warszawa 2020, s. 2, 3). Porównanie powyższych danych z 2017 r. wypada niekorzystnie zarówno dla 2018 r., jak i 2019 r. z uwagi na fakt, że wówczas odnotowano 10 076 817 Ukraińców przekraczających granicę przez wszystkie przejścia na odcinku z Ukrainą (*Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2019 r.* Warszawa 2020, s. 3). W czwartym roku porównawczym – 2016 – na odcinku z Ukrainą granicę przekroczyło 9 982 384 obywateli naszego wschodniego sąsiada (*Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2018 r.* Warszawa 2018, s. 3).

Wynika z tego, że rekordowym rokiem pod względem liczby przekroczeń granicy z Ukrainy do Polski był 2017 r., kiedy to od 11 czerwca 2017 r. wprowadzono ruch bezwizowy pomiędzy państwami strefy Schengen a Ukrainą. Pozwoliło to na wyeliminowanie stosunkowo długiego okresu oczekiwania od złożenia wniosku o wizę do jej otrzymania, a także uniknięcie zbędnych wydatków związanych z opłatami wnoszonymi u pośredników przyjmujących dokumenty niezbędne do przyznania wiz.

Z uwagi na zakres tematyczny artykułu wszelkie zdarzenia, opisy i sytuacje będą opracowywane na przykładzie przejść granicznych zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego (tabela 1).

Tabela 1. Liczby przekroczeń granicy państwowej przez Ukraińców przez przejścia leżące w województwie lubelskim

Placówka Straży Granicznej	Rodzaj przejścia	Rok		
		2016	2017	2018
Dorohusk	drogowe	2 971 034	2 820 964	2 751 340
	kolejowe	25 672	57 539	104 269
Hrubieszów	drogowe	2 645 552	2 057 492	1 592 054
	kolejowe	16 877	12 099	5 075
Dołhobyczów	drogowe	1 165 868	1 144 413	1 095 063
Hrebennie	drogowe	2 841 796	2 992 288	2 638 526
Lublin	lotnicze	1 840	9 980	23 727
Poza czynnym przejściem: Dyniska-Uhnów; Zbereże Adamczuki; Kryłów-Kreczów; Korczmin-Stajiwka; Dyniska-Uhnów; Ulików-Uhnów		32 672	28 863	25 436
Razem		8 877 311	9 033 738	7 735 490

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych rzecznika prasowego Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie z dnia 29 kwietnia 2020 r. (wydruk w posiadaniu autora publikacji)

Z analizy danych za 2019 r. wynika, że średnio każdego dnia w województwie lubelskim przebywało 26 316 Ukraińców, w 2018 r. – 27 776 obywateli UA, w 2017 r. – 35 430 osób narodowości ukraińskiej, a w 2016 r. liczba ta była jeszcze większa i wynosiła 35 661 przyjezdnych zza Bugu.

Zarówno w 2016 r., jak i w 2017 liczba Ukraińców przebywających na Lubelszczyźnie lub przejeżdżających przez jej terytorium była większa od np. liczby mieszkańców powiatu parczewskiego, który w 2017 r. liczył 35 140 osób, czy nieco mniejsza od liczby mieszkańców powiatu włodawskiego, który w 2017 r. liczył 38 853 osoby (*Sytuacja demograficzna województwa lubelskiego w 2017 r.*, 2018, s. 114).

Tabela 2. Liczby przekroczeń granicy państwowej przez Ukraińców w ramach małego ruchu granicznego (mrg) przez przejścia graniczne województwa lubelskiego

Placówka Straży Granicznej	Rodzaj przejścia	Rok		
		2016	2017	2018
Dorohusk	drogowe	957 604	699 613	428 478
	kolejowe	227	2 394	985
Hrubieszów	drogowe	2 117 116	1 460 658	740 157
	kolejowe	0	0	0
Dołhobyczów	drogowe	728 195	613 067	382 106
Hrebenne	drogowe	1 143 451	1 132 730	760 437
Lublin	lotnicze	0	0	0
Poza czynnym przejściem: Dyniska–Uhnów; Zbereże–Adamczuki; Kryłów–Kreczów; Korczmin–Stajiwka		31 045	25 303	15 712
Razem	drogowe	4 174 637	3 933 765	2 267 149

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych rzecznika prasowego Komendanta Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie z dnia 29 kwietnia 2020 r. (wydruk w posiadaniu autora publikacji)

Dane zawarte w tabeli 2 wskazują na spadające zainteresowanie mieszkańców pogranicza tego typu możliwościami przekraczania granicy. Wydaje się, że duży wpływ na taki stan rzeczy miało zniesienie obowiązku posiadania wiz przez obywateli Ukrainy, a tym samym – w odróżnieniu od mrg – nieograniczone możliwości dotarcia do każdej miejscowości w Polsce.

Przekraczanie granicy przez Ukraińców w ramach małego ruchu granicznego reguluje umowa zawarta 28 maja 2008 r. oraz Protokół z dnia 22 grudnia 2008 r. (Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego..., Dz.U. 2009, Nr 103, poz. 858).

Załącznik do Umowy zawiera wykaz miejscowości leżących po obu stronach granicy, położonych nie dalej niż 30 km od linii granicznej. Po stronie polskiej z mrg mogą korzystać mieszkańcy 1822 miejscowości z dwóch województw – podkarpackiego (741 miejscowości) i lubelskiego (1081 miejscowości).

Oprócz obywateli Ukrainy, którzy masowo przekraczają granicę przez przejścia zlokalizowane na terenie województwa lubelskiego, przez Lubelszczyznę przejeżdżają też dodatkowe pojazdy samochodowe z i do Ukrainy. Są to pojazdy osobowe, ciężarowe i motocykle. Trzeba także zauważyć, że ruch graniczny odbywa się również koleją lub komunikacją lotniczą. W tym ostatnim przypadku liczba Ukraińców wjeżdżających do Polski była znikoma i nie została uwzględniona w prezentowanych statystykach.

Zezwolenia na pracę

Polska staje się krajem coraz bardziej atrakcyjnym dla imigrantów. Dane statystyczne za lata 2016-2019 wskazują na wyraźny wzrost zatrudnionych w Polsce imigrantów zarobkowych. W 2016 r. obywatelom Ukrainy udzielono 116 522 zezwolenia na pracę, w tym na terenie województwa lubelskiego 3126 zezwoleń (12 zezwoleń wydanych nauczycielom).

W 2017 r. w skali kraju nastąpił wyraźny spadek liczby wydanych zezwoleń na pracę. Otrzymało je 267 136 naszych wschodnich sąsiadów. Na terenie województwa lubelskiego liczba zezwoleń była zdecydowanie wyższa niż w roku poprzednim. Wydano je 5788 Ukraińcom.

W 2018 r. w całym kraju 366 898 Ukraińców otrzymało zezwolenia na pracę. W województwie lubelskim zgodę na zatrudnienie wydano 8887 obywatelom Ukrainy. W 2019 r. Ukraińcy otrzymali 472 667 zezwoleń na pracę w Polsce, w tym w województwie lubelskim – 14 839 zezwoleń. Był to rekordowy rok pod względem liczby wydanych zezwoleń w latach 2016-2019. Łącznie w okresie od 2016 do 2019 r. w Polsce wydano 1 223 223 zezwolenia, w tym w województwie lubelskim – 32 640 zezwoleń na podjęcie pracy (*Dane zbiorcze dotyczące zatrudnienia obcokrajowców w Polsce w latach 2016-2019 opracowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej*).

Do powyższych informacji należy dodać, że powiatowe urzędy pracy od 2018 r. udzielają zezwoleń na pracę sezonową (typ S), które uprawniają do wykonywania pracy trwającej do 9 miesięcy w roku kalendarzowym w sektorach: rolnictwo, ogrodnictwo i turystyka. Z informacji uzyskanych z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie wynika, że z tego typu zezwoleń najczęściej korzystali Ukraińcy (98-99% zezwoleń). W 2018 r. złożono 28 651 wniosków o wydanie zezwoleń. Pozytywnie rozpatrzono 17 828. W 2019 r. złożono 28 161 wniosków – aprobatę uzyskało 18 406 wnioskodawców (Informacja Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie z dn. 30 kwietnia 2020 r.).

Obywatelstwo polskie i uznanie za obywatela polskiego

W 2016 r. Prezydent RP nadał obywatelstwo polskie 2735 osobom (Dane Biura Obywatelstw i Prawa Łaski, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Informacja z 11 maja 2020 r.), w tej liczbie znalazło się 1201 Ukraińców (*Liczba postanowień Prezydenta RP o nadanie obywatelstwa polskiego w 2016 r.*, 2017, s. 6). W 2017 r. obywatelstwo polskie otrzymało 1641 obcokrajowców (Dane Biura Obywatelstw i Prawa Łaski, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Informacja z 11 maja 2020 r.), w tym 749 obywateli Ukrainy (*Liczba postanowień Prezydenta RP o nadanie obywatelstwa polskiego w 2017 r.*, 2018, s. 5). W 2018 r. Prezydent RP nadał obywatelstwo polskie 1970 osobom (Dane Biura Obywatelstw i Prawa Łaski, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Informacja z 11 maja 2020 r.), w tym 944 Ukraińcom (*Liczba postanowień Prezydenta RP w sprawach o nadanie obywatelstwa polskiego w 2019, 2020*, s. 6). W 2019 r. obywatelstwo polskie zostało nadane 2160 obcokrajowcom (Dane Biura Obywatelstw i Prawa Łaski, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Informacja z 11 maja 2020 r.), w tym 934 obywatelom Ukrainy (*Liczba postanowień Prezydenta RP w sprawach o nadanie obywatelstwa polskiego w 2019, 2020*, s. 6). Łącznie w latach 2016-2019 decyzją Prezydenta Rzeczypospolitej 8503 obcokrajowców otrzymało obywatelstwo polskie, w tym 3828 Ukraińców.

Wojewoda lubelski od 2016 r. do 2019 r. uznał za obywateli polskich 203 obcokrajowców, w tym 129 Ukraińców. W poszczególnych latach wielkości te były następujące: 2016 r. – 12 obcokrajowców uznanych za obywateli polskich, w tym 8 Ukraińców; w 2017 r. liczby te wynosiły odpowiednio: 31 i 19; w 2018 r. – 57 i 34; w 2019 r. odnotowano 103 obcokrajowców – największą w porównywanym latach liczbę osób uznanych za obywateli polskich, w tym 68 obywateli Ukrainy (Informacja rzecznika prasowego wojewody lubelskiego z 6 maja 2020 r.).

Zezwolenia na pobyt stały lub czasowy

Przed wojewodą lubelskim w 2017 r. toczyły się 5122 postępowania o zezwolenie na pobyt czasowy, z czego 3366 stanowiły wnioski złożone przez obywateli Ukrainy. Z kolei na pobyt stały liczba postępowań administracyjnych w analizowanym roku wynosiła 1858, z czego obywatele Ukrainy stanowili 68% (1274 wnioski).

W 2018 r. na pobyt czasowy procedowanych było 5257 spraw, z czego 1877 na wniosek obywateli Ukrainy. Na pobyt stały złożono 1628 wniosków, w tym liczba Ukraińców wynosiła 579.

W roku 2019 na pobyt czasowy prowadzono 5196 postępowań administracyjnych, z czego obywatele Ukrainy złożyli 3394 wnioski. Na pobyt stały złożone zostały 1052 wnioski, z czego 322 dotyczyło obywateli Ukrainy (Lubelski Urząd Wojewódzki, Biuro Wojewody, Oddział ds. mediów i komunikacji społecznej, informacja z 27 maja 2020 r.).

Ukraińcy na polskich uczelniach

Inny problem, na który należy zwrócić uwagę, to zjawisko umiędzynarodawiania krajowych szkół wyższych. Nasz kraj staje się coraz bardziej atrakcyjnym miejscem dla cudzoziemców podejmujących naukę i studia. W konsekwencji obserwujemy stały wzrost liczby studentów zagranicznych, czego dowodem są dane statystyczne Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Według tego źródła w roku akademickim 2015/2016 w polskich uczelniach publicznych kształciło się 57 119 obcokrajowców, w tym 30 589 Ukraińców (*Studenci zagraniczni w Polsce 2016 (wszystkie kraje)*), w tym na osiemnastu uczelniach woj. lubelskiego 4627 studentów (Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r.). W roku następnym studiowało na uczelniach polskich 65 793 studentów ze 166 krajów, w tym 35 584 Ukraińców (*Raport „Studenci zagraniczni w Polsce 2017”*), w tym w województwie lubelskim 4837 obywateli naszego wschodniego sąsiada (Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r.). W roku akademickim 2017/2018 w Polsce kształciło się 72 743 obcokrajowców ze 170 państw, w tym ok. 38 tys. Ukraińców (52% wszystkich obcokrajowców) (*Studenci zagraniczni w Polsce 2018*, Forum Akademickie), w tym w woj. lubelskim 4031 Ukraińców (Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r.). W roku akademickim 2018/2019 na wyższych uczelniach polskich uczyło się 78,2 tys. obcokrajowców, w tym 39,2 tys. pochodziło z Ukrainy (Shataieva, 2019), w tym na Lubelszczyźnie studiowało 5030 Ukraińców (Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r.).

W ww. latach akademickich w województwie lubelskim najwięcej studentów z Ukrainy studiowało na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej – 3857 studentów, w Wyższej Szkole Społeczno-Przyrodniczej im. Wincentego Pola w Lublinie – 2863, na Politechnice Lubelskiej – 2409 studentów, w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie – 2187 oraz w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim – 2024 studentów (Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r.). Nie bez znaczenia są w tym przypadku umowy o współpracy zawierane między polskimi i ukraińskimi uczelniami. Przy omawianiu tej kwestii nie można pominąć faktu, że do 2005 r. Polska i Ukraina miały podpisaną umowę o wzajemnym uznawaniu wykształcenia, w tym stopni i tytułów naukowych (z wyjątkiem nauk medycznych i weterynaryjnych). Aktualnie obowiązująca umowa pozwala na uznawanie wykształcenia wyłącznie do celów naukowych. To znaczy, że osoba posiadająca ukończoną szkołę średnią na Ukrainie może bez przeszkód podjąć naukę na każdej uczelni w Polsce.

Warto podkreślić, że wielu młodych obywateli innych państw po ukończonych studiach wyraża wolę pozostania w Polsce.

Ruch pojazdów na przejściach granicznych województwa lubelskiego

Przez cztery przejścia drogowe zlokalizowane na terenie województwa lubelskiego granice przekraczało od 3 642 971 pojazdów w 2016 r. (co stanowiło rekordową liczbę) do 2 479 922 w 2019 r. Prawdopodobną przyczyną zmniejszenia liczby wspomnianych środków komunikacyjnych był fakt, że w tym czasie zgodę na oficjalne zatrudnienie w Polsce otrzymała znaczna liczba Ukraińców.

Tabela 3. Liczba pojazdów samochodowych i pociągów odprawiana rocznie na przejściach granicznych województwa lubelskiego w latach 2016-2019

LATA	PLACÓWKA SG	POJAZDY PRZEKRACZAJĄCE GRANICĘ W OBU KIERUNKACH						Razem samochody i motocykle/pociągi
		Auto-busy	Samo-chody osobowe	Moto-cykle	Samo-chody ciężarowe	Pociągi osobo-we	Pociągi towa-rowe	
2016	Dorohusk	27 954	1 014 694	19 546	285 128	725	795	1 347 322
								1520
	Hrubieszów ¹	12 285	710 411	976	-	-	6702	723 672
								6702
	Dołhobyczów	226	393 474	-	-	-	-	393 700
	Hrebenne	32 371	1 004 028	15 094	125 784	-	-	1 178 277
2017	Dorohusk	30 739	884 403	15 062	316 157	1184	1020	1 246 361
								2204
	Hrubieszów	11 254	621 200	836	-	-	6705	6705
	Dołhobyczów	2782	335 879	324	-	-	-	338 985
	Hrebenne	34 243	995 914	14 897	142 493	-	-	1 187 547
2018	Dorohusk	28 186	770 500	7653	322 636	1648	870	1 128 975
								2518
	Hrubieszów	12 464	500 437	832	-	-	7200	513 733
								7200
	Dołhobyczów	4712	276 405	507	2	-	-	281 626
	Hrebenne	32 197	790 270	14 257	151 094	-	-	987 818

cd. tab. 3

2019	Dorohusk	27 688	635 471	4975	321 252	1041	988	989 386
								2129
	Hrubieszów	13 149	384 028	935	–	–	6599	398 112
								6599
	Dołhobyczów	6640	253 561	640	–	–	–	260 841
	Hrebenne	28 305	633 256	8787	161 235	–	–	831 583

¹ Ruch osobowy dotyczy przejścia granicznego w Zosinie, ruch kolejowy – przejścia granicznego w Hrubieszowie. Oba przejścia podlegają PSG Hrubieszów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie za lata 2016-2019 (wydruk w posiadaniu autora)

Analiza danych zamieszczonych w tabeli 3 pokazuje, że najbardziej obciążone odprawami pojazdów samochodowych w latach 2016-2019 były przejścia drogowe w Dorohusku i Hrebennem. Warto podkreślić odnotowywany duży ruch autobusowy na przejściu granicznym w Hrebennem, co można uzasadnić zwiększoną liczbą wyjazdów w kierunku Lwowa, Żytomierza, Winnicy czy nawet Odessy.

Przedstawione dane dotyczące ruchu osobowego wskazują, że nasi wschodni sąsiedzi stanowią dużą grupę migracyjną, nie tylko w nadgranicznym terenie. W związku z tym powstaje pytanie o ich udział w przestępstwach dokonywanych na terenie naszego kraju.

Przestępstwa i wykroczenia

W Polsce w latach 2016-2019 policja zarejestrowała 3 067 028 przestępstw (Komenda Główna Policji, *Przestępstwa ogółem wg jednostek podziału kraju*).

Rzecznik prasowy Komendy Wojewódzkiej w Lublinie w udzielonej informacji podał dane za lata 2016-2019 dotyczące liczby przestępstw dokonanych na terenie województwa, a także udział w ogólnej liczbie obcokrajowców, w tym Ukraińców. Łącznie w ww. latach na Lubelszczyźnie dokonano 131 647 przestępstw, w tym 1443 z udziałem Ukraińców (Informacja rzecznika prasowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie z 28 kwietnia 2020 r.).

Tabela 4. Przestępstwa dokonane w województwie lubelskim w latach 2016-2019

Komenda Wojewódzka Policji w Lublinie	Rok	Przestępstwa stwierdzone	Podejrzani cudzoziemcy w przestępstwach stwierdzonych	
			ogółem	Ukraińcy
Województwo lubelskie	2016	31 498	496	339
	2017	31 422	585	414
	2018	34 613	608	420
	2019	34 114	493	270

Źródła: Informacja rzecznika prasowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie z 28 kwietnia 2020 r.

Z powyższego zestawienia (tabela 4) wynika, że najwięcej przestępstw na terenie Lubelszczyzny obcokrajowcy dokonali w 2018 r. Również liczba Ukraińców dokonujących czynów zabronionych była wówczas najwyższa. Znamienne jest też to, że w latach 2016-2018 liczba przestępstw z udziałem osób spoza Polski (w tym z Ukrainy) stale wzrastała, a w 2019 r. odnotowano ich wyraźny spadek (Informacja rzecznika prasowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie z 28 kwietnia 2020 r.).

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. w zakładach karnych i aresztach śledczych Polski przebywało 495 Ukraińców, w tym 468 mężczyzn i 27 kobiet (Centralna Baza Danych Osób Pozbawionych Wolności. Dane otrzymane z Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej 27 kwietnia 2020 r.). W tym samym okresie w województwie lubelskim karę pozbawienia wolności odbywało 94 obywateli Ukrainy.

Tabela 5. Odbywanie kary pozbawienia wolności przez obcokrajowców, w tym Ukraińców, w poszczególnych zakładach karnych Lubelszczyzny

Lp.	Zakład karny lub areszt	Obcokrajowcy łącznie	Ukraińcy	Pozostali
1	Lublin	66	24	42
2	Biała Podlaska	4	1	3
3	Chełm	14	6	8
4	Hrubieszów	49	40	9
5	Międzyrzec	11	3	8
6	Opole Lubelskie	13	3	10
7	Włodawa	bd	bd	bd
8	Zamość	28	17	11
	Razem	185	94	91

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej 27 kwietnia 2020 r.

Z analizy tabeli wynika, że przestępcy – obywatele Ukrainy – osadzeni w zakładach karnych lub aresztach śledczych województwa lubelskiego stanowili ponad 50% wszystkich obcokrajowców odbywających kary lub zatrzymanych. W związku z tym zachodzi konieczność analizy stanu bezpieczeństwa w powiatach nadgranicznych Lubelszczyzny.

Komendant Miejski Policji w Chełmie w piśmie z 13 maja 2020 r. poinformował, że w latach 2016-2019 na terenie miasta i powiatu chełmskiego obywatele Ukrainy popełnili 224 przestępstwa, w tym w Chełmie – 95 przestępstw. Większość czynów zabronionych kwalifikowano jako przestępstwa skarbowe przeciwko obowiązkom podatkowym i przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji oraz przestępstwa przeciwko mieniu.

W informacji podano też, że w 2019 r. na terenie miasta Chełm i powiatu chełmskiego wobec obywateli Ukrainy zastosowano postępowanie mandatowe w 6650 przypadkach (Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Chełmie z 13 maja 2020 r.).

Komendant Miejski Policji w Zamościu podał, że w analizowanych latach na terenie miasta Zamość i powiatu zamojskiego prowadzone było postępowanie przygotowawcze w stosunku do 29 osób narodowości ukraińskiej. Według kwalifikacji prawnej byli oni podejrzewani o popełnienie następujących przestępstw: spowodowanie wypadku w ruchu (5 przypadków); prowadzenie pojazdów w stanie nietrzeźwości (8 przypadków); paserstwo akcyzowe (7 przypadków); oszustwo (2 przypadki) oraz niestosowanie się do orzeczonego środka karnego, posługiwanie się cudzymi dokumentami, niewykonanie polecenia zatrzymania pojazdu mechanicznego, przerobienie – podrobienie dokumentu, kradzież z włamaniem oraz przywłaszczenie (po jednym przypadku) (Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Zamościu z 13 maja 2020 r.).

Komenda Powiatowa Policji w Hrubieszowie w piśmie z dn. 11 maja 2020 r. podała, że w latach 2016-2019 na podległym jej terenie obywatele Ukrainy dokonali 745 przestępstw, m.in. zostali ukarani za fałszowanie dokumentów, posługiwanie się przerobionymi polskimi lub obcymi pieniędzmi, podrabianie lub przerabianie znaków identyfikacyjnych, nabywanie lub zbywanie rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego, doprowadzanie innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, niszczenie, uszkodzanie, ukrywanie lub usuwanie dokumentów, którymi nie mieli prawa wyłącznie rozporządzać, za jazdę w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających i za naruszanie artykułu 124 Kodeksu karnego, w którym zapisano m.in. stosowanie kar cielesnych, zmuszanie do obcowania płciowego itp.

W latach 2016-2019 w powiecie hrubieszowskim obywatele Ukrainy dokonali także 376 wykroczeń obejmujących: stwarzanie zagrożenia pożarowego, jazdę bez świateł, utrudnianie ruchu w strefie zamieszkałej, niestosowanie się do znaków lub sygnałów drogowych, jazdę bez dokumentów lub po spożyciu alkoholu, kradzież cudzej rzeczy o wartości poniżej 500 zł, utrudnianie wykonywania czynności służbowych funkcjonariuszom policji lub Straży Granicznej, zakłócanie spokoju publicznego (Informacja Komendy Powiatowej Policji w Hrubieszowie z dn. 11 maja 2020 r.).

Komendant Powiatowy Policji w Tomaszowie Lubelskim poinformował, że w latach 2016-2019 na terenie miasta i powiatu tomaszowskiego obywatele Ukrainy dokonali 481 przestępstw. Większość czynów zabronionych dotyczyła przestępstw skarbowych. Kilka z nich dotyczyło bezpieczeństwa w komunikacji oraz przestępstw przeciwko mieniu.

Największą liczbę przestępstw w ww. powiecie odnotowano w 2018 r., kiedy to Ukraińcy byli sprawcami 186 czynów zabronionych.

Oprócz powyższych naruszeń prawa w 2019 r. na terenie miasta Tomaszów Lubelski i powiatu tomaszowskiego w postępowaniu mandatowym ukaranych zostało 5150 Ukraińców (Informacja Komendy Powiatowej Policji w Tomaszowie Lubelskim z dn. 20 maja 2020 r.).

Czyny dokonane wbrew prawu polskiemu na przejściach granicznych

Do naruszeń prawa dochodzi również na przejściach granicznych. Przykładowo w 2016 r. wartość ujawnionego przemytu przez Straż Graniczną przy współdziałaniu organów współdziałających wyniosła 48 197 491,50 zł. Najczęstsze próby przemytu dotyczyły alkoholu, papierosów, tytoniu i samochodów (174 pojazdy), narkotyków w różnej postaci, 8 sztuk broni czy 694 sztuki amunicji. Jako ciekawostkę można podać próbę wwozu na terytorium Polski trzynastu sukien ślubnych. W 2016 r. za przekroczenie granicy państwowej lub usiłowanie jej przekroczenia wbrew przepisom funkcjonariusze NOSG zatrzymali 844 osoby, w tym 823 obywatele Ukrainy (Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2016).

W 2017 r. oprócz tradycyjnych artykułów ujawnionych przy próbie ich wwozu na terytorium Rzeczypospolitej wykryto 236,022 kg bursztynu, 2 tablice rejestracyjne, a nawet łódź motorową. Wartość przemytu ujawnionego z udziałem organów współdziałających wyniosła 37 256 610,17 zł. W danym roku za przekroczenie granicy lub próbę jej przekroczenia wbrew przepisom zatrzymano 784 Ukraińców (Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2017).

Rok 2018 pod względem prób przemytu na przejściach granicznych nie odbiegał od lat poprzednich. W trakcie kontroli ujawniano towary tradycyjnie przemywane. Ich wartość wykryta samodzielnie oraz przy udziale organów współdziałających wyniosła 61 357 642,90 zł. Ponadto za próby przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom zatrzymano 338 Ukraińców (Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2018).

W 2019 r. wśród ujawnionych towarów, oprócz artykułów wymienianych w poprzednich latach, pojawiły się skóry zwierząt z rodziny łasicowatych (401 szt.), perfumy, tekstylia i opakowania z podrobionymi znakami towarowymi (358 szt.), zegarki (33 szt.), a nawet trzy maszyny budowlane oraz jedna maszyna rolnicza. Ponadto ujawniono części do haubicy D-30, kastety, imitacje kijów baseballowych, tłumiki do broni czy prekursorzy do produkcji materiałów wybuchowych. Łączna wartość zatrzymanych towarów wynosiła 50 913 264,86 zł. W 2019 r. za próby lub usiłowania przekroczenia granicy państwowej wbrew przepisom zatrzymano 369 Ukraińców (Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2019).

Przemyt ujawniony przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej

Dyrektor Departamentu Ceł w Ministerstwie Finansów w piśmie z 25 maja 2020 r. poinformował, że jednym z priorytetowych zadań Służby Celno-Skarbowej jest ochrona obszaru celnego i granic zewnętrznych Unii Europejskiej, polegająca przede wszystkim na prowadzeniu działań kontrolnych, mających na celu zapobieganie nielegalnemu przewozowi i wwozowi towarów. Z nadesłanego dokumentu wynika, że na przejściach z Ukrainą najczęściej dochodzi do prób nielegalnego wprowadzenia do obrotu wyrobów tytoniowych.

W ruchu osobowym i towarowym tylko na przejściu drogowym w Dorohusku ujawniono przemyt papierosów w liczbach: 58 091 522 sztuk w 2016 r., 33 408 268 sztuk w 2017 r., 9 114 727 sztuk w 2018 r. i 5 812 452 sztuk w 2019 r. Powyższe dane dotyczą wszystkich przekraczających granicę bez względu na narodowość.

Papierosy były przewożone zarówno w samochodowych naczepach (podłoga, koła), jak i w przewożonym ładunku – ukryte między innymi towarami. Wykrycie przypadków przewozu ww. towarów akcyzowych, które nie zostały zgłoszone do odprawy, możliwe było m.in. dzięki wykorzystaniu urządzeń RTG i prawidłowej interpretacji obrazów RTG dokonanej przez funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej. Należy podkreślić, że urządzenia rentgenowskie od wielu lat stanowią ważny element w procesie kontroli celno-skarbowej. Usytuowane są wszędzie tam, gdzie niezbędna jest bezpieczna oraz szybka kontrola ładunków oraz środków przewożonych.

W ruchu towarowym do spektakularnych przypadków ujawnienia przemytu papierosów na wspomnianym przejściu można zaliczyć:

- lipiec 2016 – 8 704 480 szt. papierosów ukrytych w zestawie ciężarowym przewożącym słoiki szklane;
- sierpień 2016 – w zestawie ciężarowym przewożącym płyty drewniane ujawniono przemyt 67 000 szt. papierosów;
- wrzesień 2016 – ujawniono 120 000 szt. papierosów;
- październik 2016 – próbowano przemycić 57 960 szt. papierosów ukrytych w zestawie ciężarowym, który przewoził drewno klejone;
- listopad 2016 – w trzech zestawach ciężarowych ujawniono 2 635 220 szt. papierosów.

W kwietniu 2017 r. w naczepie przewożącej włókna z drutu (fibra) w kartonach wykryto 511 800 szt. papierosów, a w kwietniu 2019 r. w zestawie ciężarowym przewożącym tafle szyb ujawniono 1 920 000 niezgłoszonych do odprawy papierosów.

Oprócz wyrobów akcyzowych ujawniono 8166 szt. produktów o znakach prawnie chronionych; 350 000 szt. ampulek zawierających ekstrakt z *Aloe arborescens* – gatunku zagrożonego wyginięciem; 400,45 kg bursztynu (kwiecień 2019) oraz 442 monety kolekcjonerskie i jeden medal pamiątkowy ukryte w laptopie w miejscu na dysk (luty 2020) (Pismo Ministerstwa Finansów, Departament Ceł z 25 maja 2020 r.).

Transporty zakwestionowane przez graniczne służby sanitarne

Na granicach państwowych istotną rolę pełni również Państwowa Inspekcja Sanitarna. Według informacji przekazanych przez Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Dorohusku w 2016 r. zakwestionowano pięć przesyłek, które nie spełniały stosownych wymagań unijnych. Były to: orzechy laskowe z Gruzji, herbata zielona z Chin, wysłana przez kontrahenta z Ukrainy, bakłażany z Ukrainy (wysoka dawka ołowiu), papryka świeża z Ukrainy z uwagi na jej stan wskazujący na zepsucie (zgniłe) oraz morele suszone z Uzbekistanu, w których stwierdzono ponadnormatywną zawartość siarczanów.

W 2017 r. nie zezwolono na wjazd do Polski dziewięciu przesyłek, wszystkie pochodziły z Ukrainy. Były to: trzy partie słodczy zawierające orzechy arachidowe z Argentyny, bez oryginału świadectwa zdrowia; ciecierzycy, w której wykryto ponadnormatywną wartość pestycydów (flutriafol, pirymifos); truskawki mrożone, w których wykryto ponadnormatywną wartość pestycydów (trofanat); rzepak – partia nie spełniała m.in. wymogów Ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia ze względu na obecność żywych szkodników; ogórki świeże z uwagi na ponadnormatywną wartość pestycydu (karbofos); maliny mrożone, w których wykryto ponadnormatywną wartość pestycydów (polychloroterpene, trichlorfon, cyhalofop-butyl); cukierki zawierające orzechy z Indii – z uwagi na brak oryginału świadectwa zdrowia.

W 2018 r. nie wpuszczono z Ukrainy do Polski ośmiu przesyłek, w tym dwóch partii rzepaku, partii malin (ze względu na pleśń), czterech przesyłek z cukierkami zawierającymi orzechy arachidowe z Indii oraz świeżych arbuzów w stanie rozkładu (pleśń, wyczuwalny zapach fermentacji i gnicia).

W 2019 r. zakwestionowano dwanaście transportów towarów z Ukrainy: osiem partii słodczy zawierających orzechy arachidowe z Brazylii, Indii i Argentyny; naczynia ceramiczne (brak kompletnych wyników laboratoryjnych); maliny mrożone z uwagi na przekroczenie zawartości środków ochrony roślin (chlorotalonil); rzepak z Ukrainy z uwagi na obecność żywych szkodników, truskawki mrożone z uwagi na ponadnormatywną zawartość środków ochrony roślin (propamokarb).

Powyższe partie towarów otrzymały zakaz wprowadzenia do obrotu na terytorium Unii Europejskiej i zostały zwrócone nadawcy lub zniszczone.

Przesyłki o niewłaściwej jakości zdrowotnej stanowiły 0,5% wszystkich przesyłek objętych graniczną kontrolą sanitarną przez Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Dorohusku (Pismo Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Dorohusku z dn. 14 maja 2020 r.).

Podobne wyniki odnotowała Państwowa Inspekcja Sanitarna na przejściu drogowym w Hrebennem. Państwowy Graniczny Inspektor Sanitarny poinformował, że:

- W 2016 r. dokonano 4360 kontroli granicznych, w tym 119 zwrotów środków spożywczych importowanych z Ukrainy. Były one podyktowane głównie

obecnością żywych i martwych szkodników w nasionach rzepaku przeznaczonego do celów spożywczych importowanych z Ukrainy – 99 partii; w 15 partiach tego produktu stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego stężenia fosforowodoru; a w kolejnych 4 partiach – pogorszone cechy organoleptyczne; natomiast jedna partia chałwy słonecznikowej była nieprawidłowo oznakowana.

- W 2017 r. dokonano 4942 kontroli. W 81 przypadkach nastąpił zwrot środków spożywczych do nadawców z jednoczesnym wydaniem negatywnego świadectwa i decyzją zakazującą wwozu do kraju. W 78 przypadkach negatywna ocena dotyczyła nasion rzepaku z identycznych powodów jak w 2016 r., w dwóch przypadkach świeżych malin z uwagi na pogorszone cechy organoleptyczne oraz w jednym przypadku suszonych jabłek, w których stwierdzono obecność żywych i martwych szkodników.
- W 2018 r. przeprowadzono 4868 kontroli. Zakwestionowano 65 partii nasion rzepaku, w których stwierdzono podobne zastrzeżenia jak w poprzednich latach. W 2019 r. kontroli poddano 6023 środki spożywcze. Negatywną decyzję podjęto w 79 przypadkach, w tym 76 dotyczyło nasion rzepaku (obecność żywych i martwych szkodników oraz przekroczenie dopuszczalnego stężenia fosforowodoru), a w trzech przypadkach zakwestionowano cysterny na olej spożywczy z uwagi na ich niewłaściwy stan techniczno-sanitarny (Pismo Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Hrebennem z dn. 15 maja 2020 r.).

Zakończenie

Podsumowując dane statystyczne pozyskane z różnych instytucji za lata 2016-2019 oraz opisane przykłady dotyczące Ukraińców przekraczających granicę – przede wszystkim przez przejścia w województwie lubelskim – można stwierdzić, że liczby dotyczące osób oraz pojazdów w każdej kategorii z pozoru wydają się duże.

Zwraca przy tym uwagę fakt, że z ponad milionowej grupy osób, która przybywa każdego roku do Polski, tylko 1443 Ukraińców dokonało naruszeń prawa polskiego.

W porównaniu ze zdarzeniami związanymi z przestępstwami dokonanyimi przez obywateli polskich (3 067 028) mają one charakter marginalny, co pozwala na stwierdzenie, że nasi wschodni sąsiedzi, przyjeżdżając do Rzeczypospolitej, przybywają w konkretnym celu, np. w poszukiwaniu pracy, z zamiarem podjęcia studiów albo w celach turystycznych. Oznacza to, że Ukraińców stwarzających zagrożenie jest niewiele. Warto też zauważyć, że nasi wschodni sąsiedzi szybko się adaptują, a nawet w wielu przypadkach pozostają w kraju na podstawie różnych decyzji administracyjnych.

Opisywane w artykule przypadki przemytu – najczęściej papierosów czy zakwestionowanych przez służby sanitarne transportów towarów – nie są czymś

nadzwyczajnym i nie stanowią realnego zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa. Ważnym argumentem jest również to, że Ukraińcy wybierają Polskę jako miejsce pracy zawodowej oraz kształcenia na poziomie szkoły średniej, ale przede wszystkim kształcą się na różnego rodzaju uczelniach wyższych w naszym kraju.

Na zakończenie dodajmy, że Sejm RP, uchwalając tzw. ustawy samorządowe dla różnych szczebli, umożliwił poszczególnym jednostkom podpisywanie umów o współpracy transgranicznej. Należy też odnotować coraz mniejszą rolę Stowarzyszenia Samorządów Euroregionu Bug, do którego w 2017 r. należało tylko 71 samorządów – w tym 5 powiatów województwa lubelskiego, a z którego w ostatnim czasie przykładowo wystąpiły Puławy czy Biała Podlaska. Wydaje się, że cel jego powołania zdezaktualizował się i należałoby szukać nowej formuły współpracy transgranicznej.

Odnotowany spadek naruszających prawo polskie Ukraińców pozwala wyciągnąć wniosek, że granica polsko-ukraińska staje się bardziej przyjazna nie tylko dla naszych wschodnich sąsiadów, ale – co jest bardzo istotne – staje się bardziej bezpieczna również dla mieszkańców pogranicza lubelskiego.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

- [1] Porozumienie z dnia 1 lutego 2006 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o rozszerzeniu ruchu w kolejowym przejściu granicznym Krościenko–Chyrów o międzynarodowy ruch osobowy, M.P. 2006, nr 90, poz. 942.
- [2] Porozumienie z dnia 11 stycznia 2006 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o rozszerzeniu ruchu granicznego w drogowym przejściu granicznym Krościenko–Smolnica, M.P. 2006, nr 25, poz. 277.
- [3] Porozumienie z dnia 20 listopada 2002 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o otwarciu drogowego przejścia granicznego Krościenko–Smolnica, M.P. 2004, nr 43, poz. 751.
- [4] Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o utworzeniu drogowego przejścia granicznego Dołhobyczów–Uhrynów, M.P. 2006, nr 44, poz. 468.
- [5] Porozumienie z dnia 24 sierpnia 2005 r. między Rządem Rzeczypospolitej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o utworzeniu drogowego przejścia granicznego Budomierz–Hruszew, M.P. 2006, nr 44, poz. 466.
- [6] Porozumienie z dnia 4 marca 2004 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy w sprawie określenia przejść granicznych, w których organy kontrolne Państwa jednej Umawiającej się Strony będą dokonywały kontroli na terytorium Państwa drugiej Umawiającej się Strony, Dz.U. 2005, Nr 12, poz. 96.
- [7] Porozumienie z dnia 5 lutego 2008 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o wprowadzeniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wspólnej kontroli granicznej w kolejowym przejściu granicznym Krościenko–Chyrów, M.P. 2008, Nr 83, poz. 735.
- [8] Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r. Dz.U. 1993, nr 125, poz. 574.

- [9] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy, sporządzona w Warszawie dnia 25 listopada 2009 r., o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o współpracy przy dokonywaniu kontroli osób, towarów i środków transportu przekraczających polsko-ukraińską granicę państwową, podpisanej w Kijowie dnia 25 czerwca 2001 r., Dz.U. 2011, Nr 172, poz. 1024.
- [10] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisana w Kijowie dnia 28 marca 2008 r., oraz Protokół, podpisany w Warszawie dnia 22 grudnia 2008 r., między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zmianie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Kijowie dnia 28 marca 2008 r., Dz.U. 2009, Nr 103, poz. 858.
- [11] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, Dz.U. 2009, Nr 103, poz. 858.
- [12] Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych, sporządzona w Warszawie dnia 18 maja 1992 r. Monitor Polski (M.P.) 2003, nr 37, poz. 530.
- [13] Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o stosunkach prawnych na polsko-ukraińskiej granicy państwowej oraz współpracy i wzajemnej pomocy w sprawach granicznych, sporządzona w Kijowie dnia 12 stycznia 1993 r., Dz.U. 1994, Nr 63, poz. 267.

Archiwalia

- [1] Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Nota dla Ministra Spraw Zagranicznych, teczka: 701/9/16.
- [2] Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (dalej IPiMSL), Specjalny Sekretariat Premiera, tzw. „Archiwum p. Zarańskiego”, sygn. PRM.Z, t. 4.
- [3] IPiMSL, Specjalny Sekretariat Premiera, tzw. „Archiwum p. Zarańskiego”, sygn. PRM.Z, t. 4.

Dokumenty – odpowiedzi instytucji będące w posiadaniu autora

- [1] Centralna Baza Danych Osób Pozbawionych Wolności. Dane otrzymane z Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej 27 kwietnia 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [2] Dane Biura Obywatelstw i Prawa Łaski, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Informacja z dnia 11 maja 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [3] Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Chełmie z 13 maja 2020 r. Przekazana autorowi.
- [4] Informacja Komendanta Miejskiego Policji w Zamościu z 13 maja 2020 r. Przekazana autorowi.
- [5] Informacja Komendy Powiatowej Policji w Hrubieszowie z dn. 11 maja 2020 r. Przekazana do autora.
- [6] Informacja Komendy Powiatowej Policji w Tomaszowie Lubelskim z dn. 20 maja 2020 r. Adresowana do autora.
- [7] Informacja Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Zespołu ds. Komunikacji Biura Ministra z 8 maja 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [8] Informacja rzecznika prasowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Lublinie z 28 kwietnia 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [9] Informacja rzecznika prasowego wojewody lubelskiego z 6 maja 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [10] Informacja Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie z dn. 30 kwietnia 2020 r. Wydruk w posiadaniu autora.
- [11] Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2016. Wydruk w posiadaniu autora.

- [12] Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2017. Wydruk w posiadaniu autora.
- [13] Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2018. Wydruk w posiadaniu autora.
- [14] Informacje Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej za rok 2019. Wydruk w posiadaniu autora.
- [15] Komenda Główna Policji, Przepięstwa ogółem wg jednostek podziału kraju. Wydruk w posiadaniu autora.
- [16] Lubelski Urząd Wojewódzki, Biuro Wojewody, Oddział ds. mediów i komunikacji społecznej, informacja z 27 maja 2020 r. W posiadaniu autora.
- [17] Pismo Ministerstwa Finansów. Departament Ceł z 25 maja 2020 r. W posiadaniu autora.
- [18] Pismo Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Dorohusku z dn. 14 maja 2020 r. W posiadaniu autora artykułu.
- [19] Pismo Państwowego Granicznego Inspektora Sanitarnego w Dorohusku z dn. 15 maja 2020 r. W posiadaniu autora artykułu.

Dane statystyczne i inne publikacje

- [1] *Dane zbiorcze dotyczące zatrudnienia obcokrajowców w Polsce w latach 2016-2019 opracowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.* <https://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/statystyki-i-analizy/zatrudnianie-cudzoziemcow-w-polsce>.
- [2] *Liczba postanowień Prezydenta RP o nadanie obywatelstwa polskiego w 2016 r.*, Warszawa 2017.
- [3] *Liczba postanowień Prezydenta RP o nadanie obywatelstwa polskiego w 2017 r.*, Warszawa 2018.
- [4] *Liczba postanowień Prezydenta RP w sprawach o nadanie obywatelstwa polskiego w 2019 r.*, Warszawa 2020.
- [5] *Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej.* <http://www.msz.gov.pl/W,Przemyslu,otwarto,Konsulat,Honorowy,Ukrainy,,depesza,PAP,06.06.2012,53291.htm>.
- [6] *Raport „Studenci zagraniczni w Polsce 2017”.* http://www.studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=14515:raport-studenci-zagraniczy-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284.
- [7] SHATAIEVA, T. 2019. *Cudzoziemcy są ratunkiem dla polskich uczelni. Z roku na rok spada liczba studentów.* <https://www.spidersweb.pl/2019/07/cudzoziemcy-sa-ratunkiem-dla-polskich-uczelni.html>.
- [8] *Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2018 r.*, Warszawa 2018.
- [9] *Straż Graniczna. Informacja statystyczna za 2019 r.*, Warszawa 2020.
- [10] *Studenci zagraniczni w Polsce 2016 (wszystkie kraje), Study in Poland.* http://www.studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=9030:raport-studenci-zagraniczy-w-polsce-2016&catid=234:126-newsletter-2016&Itemid=100284.
- [11] *Studenci zagraniczni w Polsce 2018, Forum Akademickie.* <https://studenci-zagraniczni-w-polsce-2018.prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/02/kronika-wydarzen/studenci-zagraniczni-w-polsce-2018/>.
- [12] *Sytuacja demograficzna województwa lubelskiego w 2017 r.*, Lublin 2018.
- [13] Wystąpienie deputowanego Mychajła S. Hreczuchy (Ukraińska SRR) wygłoszone 30 stycznia 1944 r. 1944. *Prawda*, nr 33.